

παινος ! Είναι σπάνιοι εκείνοι οί όποιοι διοικοῦσι διά τῆς εὐφυΐας των καί οὐχί διά τῆς ραδιουργίας καί τοῦ κοινοῦ παραδείγματος.

(ἀκολουθεῖ)

## Ο ΕΝ ΕΦΕΣΩ ΝΑΟΣ.

Ὁ Ἀγγλικός αὐχρόνος δημοσιεύει τὰς ἐξῆς πληροφορίες περί τῆς γενομένης ἀνακαλύψεως τῶν λειψάνων τοῦ λαμπροῦ τούτου μνημείου.

Ὁ ἐν Ἐφέσῳ περίφημος ναός τῆς Ἀρτέμιδος ὑπῆρξεν ἐν τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Πυρποληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡροστράτου τὴν αὐτὴν τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡμέραν, τούτέστι τρεῖς καὶ ἡμισυ αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ, εἶχεν ἀνοικοδομηθῆ μεγλοπρεπῶς. Καταστρεφθεὶς δὲ κατόπιν ἐπὶ Κωνσταντίνου, κατὰ τοὺς μὲν ὑπὸ σεισμῶν, κατὰ τοὺς δὲ ὑπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων, ἐχρησίμευσεν ὡς λατομεῖον εἰς τοὺς ἀρχιτέκτονας τοὺς ἀνοικοδομήσαντας τὴν ἐν Ἐφέσῳ Βυζαντινὴν πόλιν, πιθανῶς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ.

Τὰ ἐναπολειφθέντα ἐρείπια κατεχώθησαν βαθμηδόν, καλυφθέντα ὑπὸ ἐπιπροσθέτων στρωμάτων. Οὕτως αὐτὸ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος διετέλεσε κεκαλυμμένον 22 πόδας ὑπὸ τὴν γῆν, μέχρις οὗ γενομένων ἀνασκαφῶν ὑπὸ τῶν ἄγγλων ἀπεκαλύφθη τὸ μαρμαρίνον αὐτοῦ ἐπίστρωμα, ἐφ' οὗ εὐρίσκοντο εἰσέτι συμπεφυρμένα τμήματα στηλῶν καὶ ἀναγλύφων.

Ἡ σπουδαιότης αὕτη ἀρχαιολογικὴ ἀνακάλυψις ὀφείλεται εἰς τὴν ὀξυδερκίαν καὶ τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ K. Wood, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1869 ἀναζητῶν τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ, ἰδίως ἀναλώμασι καὶ δι' ἐπιχορηγήσεως τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, ἔδρεψε τέλος τοῦς καρπούς τῶν μακρῶν αὐτοῦ κόπων, ἐξακριβώσας περὶ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος ἔτους τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ.

Κατὰ τοὺς παρελθόντας τρεῖς μῆνας ἀπεκαλύφθη μέγα μέρος τῆς παρὰ τοῦ οἰκοδομήματος κατεχομένης ἐπιφανείας, ἀνευρεθέντων σποράδην τῶν ἄλλοτε ἐπεστρωμένων μαρμάρων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κατακερματισμένων.

Αἱ στήλαι ἔχουσαι ἐξ ποδῶν διάμετρον, μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ ναός εἶχε κολοσσιαίας διαστάσεις, μείζονας τῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ πάντων τῶν σωζομένων ἔργων τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας. Τὸ ὑπέρμετρον

βάρος τῶν ἀνακαλυφθέντων μαρμάρων ἠνάγκασε τὸν K. Wood νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, τοῦ μόνου δυναμένου νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἀρωγὴ δὲ αὐτοῦ τῷ ἐδόθη μετὰ πολλῆς προθυμίας παρὰ τοῦ Ναυαρχείου, ἀποστέλλαντος αὐτῷ τὸ πολεμικὸν πλοῖον «Καληδονία», ἐφ' οὗ ἀπὸ ἐνὸς ἡδὴ μηνὸς ἐπιδηιάζονται ἐκ Σμύρνης καὶ Ἐφέσου τὰ ὑπὸ τοῦ Wood ἐκλεγόμενα μάρμαρα, τὰ προωρισμένα διὰ τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον.

Τὸ μέγιστον τῶν μαρμαρίνων τούτων τμημάτων, βάρους 11 τόνων, ἀπατέλει μέρος τοῦ κιονοκράνου μιᾶς τῶν 36 ἀναγλύφων στηλῶν περὶ ὧν λαλεῖ ὁ Πλίνιος.

Πιστεύεται ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ παρόμοιον παράδειγμα τοιοῦτου τολμηροῦ νεωτερισμοῦ.

Ἐπὶ τοῦ κιονοκράνου ὑπάρχει ἀναγεγλυμμένον σύμπλεγμα τι θεοτήτων, ἐν αἷς μόνος διακρίνεται καὶ ἀναγνωρίζεται ὁ Ἑρμῆς· αἱ λοιπαὶ παριστῶσι γυναῖκας περικεκαλυμμένας ἐπὶ ἐτέρου τινὸς λίθου παρίσταται ὁ Ἡρακλῆς παλαίων κατὰ τινος γυναικὸς περικεκαλυμμένης. Τὰ ἀνάγλυφα εἶναι ζωηρά καὶ λαμπρά, ἀλλὰ δὲν ἔχουσι τὴν λεπτότητα τῶν ἀναγλύφων τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ γλύφῃ αὐτῶν εἶναι πλημμελής καὶ ἀνάγεται εἰς τὴν Μακεδονικὴν ἐποχὴν. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἦτο ρυθμοῦ Ἰωνικοῦ. Ὁ K. Wood ἐξελέξατο τὰ καταλλελοτέρα τμήματα πρὸς ἐνδειξιν τῆς διαστάσεως τῶν βάσεων, τῶν στηλῶν καὶ τῶν λειψάνων τοῦ οἰκοδομήματος. Ταῦτα δὲ θέλουσιν ἀποτελέσει νέον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας.

Δὲν δύναται τις νὰ θεωρήσῃ ἄνευ ἐνδιαφέροντος τὰ λείψανα τῶν περιφήμων τούτων στηλῶν, ὅς εἶδεν ὁ Ἅγιος Παῦλος καὶ ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ὠμίλησεν.

Σ. Σ. Δημοσιεύοντες τὰς ἀνωτέρω πληροφορίες τοῦ ἀγγλικοῦ φύλλου, ἐκφράζομεν τὴν βαθεῖαν ἡμῶν λύπην ἐπὶ τῇ βεβήλῳ συλῆσει τῶν προγονικῶν ἡμῶν ἀριστουργημάτων, εὐελπιστοῦντες ὅτι ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις θέλει λάβει σὺντονα μέτρα, ὅπως τοῦλάχιστον περισώσῃ τὰ ἐναπομείναντα λείψανα τῶν κειμηλίων ἀπὸ τῆς Ἀγγλικῆς ἀπληστίας.